

Program
ŠVAJČIARSKO – SLOVENSKEJ
spolupráce

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

MINISTERSTVO
INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA
A INFORMATIZÁCIE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

NPR Stužica a NPR Rožok ako súčasť lokality svetového prírodného dedičstva na hranici Slovenska, Poľska a Ukrajiny

Mgr. Zuzana Bartušová
16.10.2025

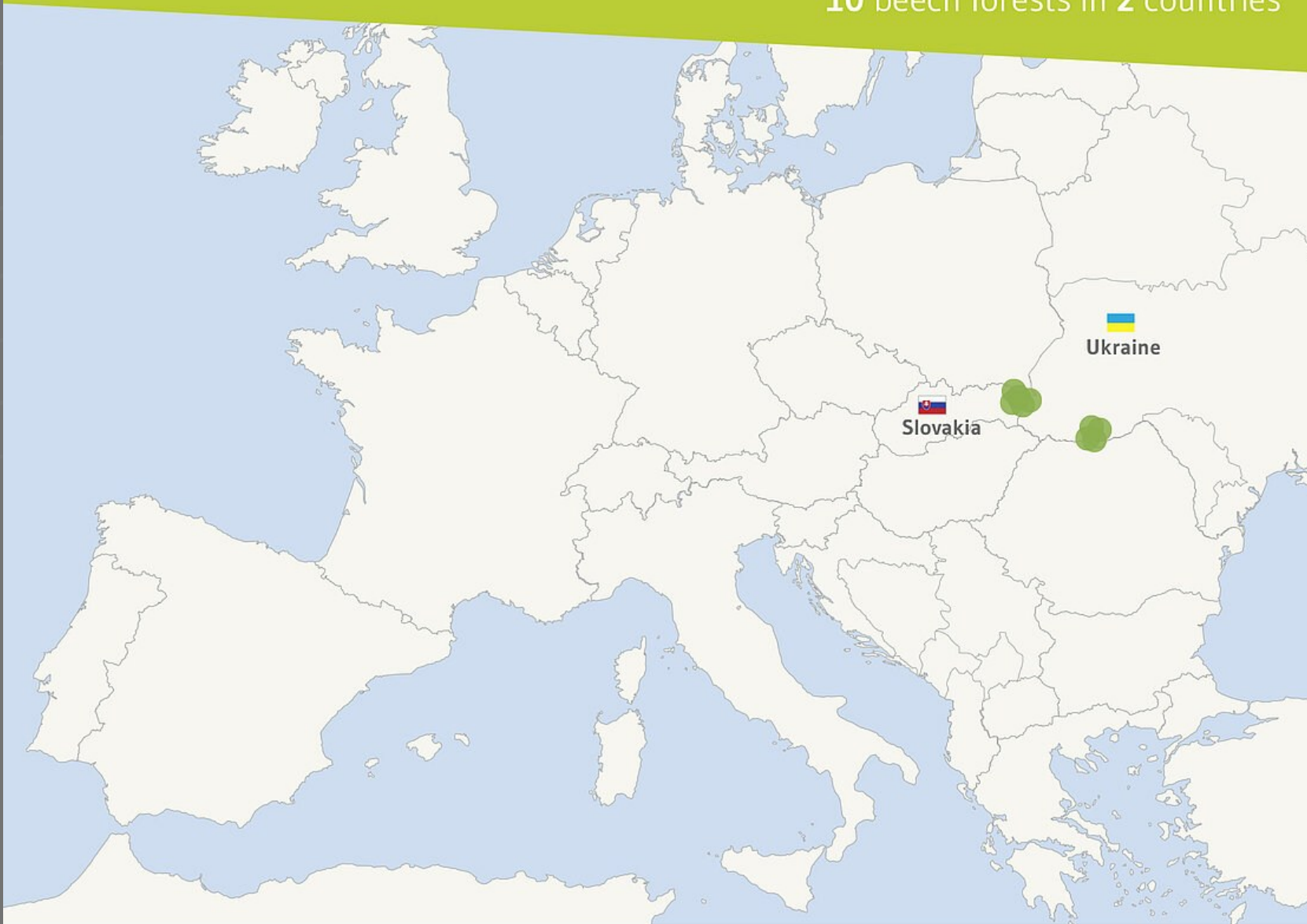
Poloniny a pralesy – cesta k UNESCO

- Dohovor o ochrane svetového dedičstva (UNESCO, 1972) je právnym rámcom na ochranu kultúrnych a prírodných hodnôt s výnimočnou univerzálnou hodnotou (OUV).
- Slovensko k nemu pristúpilo 15. 2. 1991 (v rámci ČSFR).
- Každý štát predkladá tzv. Tentative List – predbežný zoznam lokalít navrhnutých na zápis.
- 1988 a 1997: V Tentative Liste SR opakovane figurovali aj **Pralesy Polonín.**
- 2003: Nominačný projekt **Pralesy Slovenska** - bol vrátený Výborom svetového dedičstva s odporúčaním rozšírenia o územie Ukrajiny.
- 2004 – 2007: Vypracovaný spoločný projekt **Bukové pralesy Karpát (Primeval Beech Forests of the Carpathians)** – spolupráca expertov zo Slovenska (Pichler, Vološčuk) a Ukrajiny (Hamor a kol.). Projekt sa stal základom pre zápis územia na Zoznam svetového prírodného dedičstva UNESCO – ako príklad úspešnej cezhraničnej ochrany starých bukových lesov.

Všetko sa to začalo v roku 2007 „Bukové pralesy Karpát“, desiatimi
oblasťami v Slovenskej republike a na Ukrajine

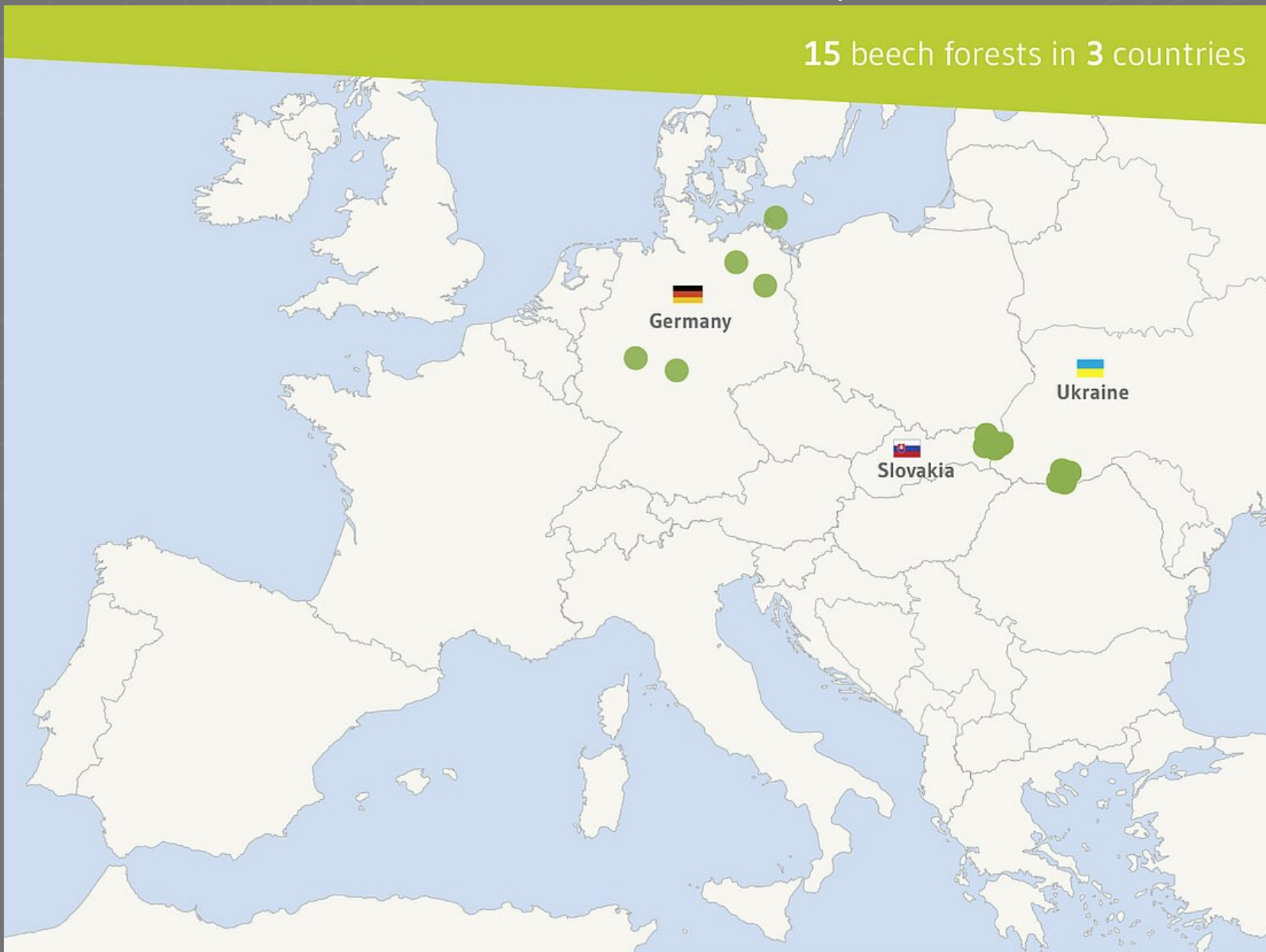
10 beech forests in 2 countries

Zápisom „Starých bukových lesov Nemecka“ na Zoznam svetového dedičstva v roku 2011 sa svetové dedičstvo rozšírilo o päť komponentov.

15 beech forests in 3 countries

V roku 2017 pribudlo ďalších 63 komponentov v deviatich krajinách.

78 beech forests in **12** countries

V roku 2021 bolo nominovaných 15 nových komponentov v šiestich ďalších krajinách. V súčasnosti predstavuje lokalita najväčšie sériové územie svetového dedičstva na svete - 18 európskych krajín - 94 samostatných komponentov na celkovej rozlohe cca 100 000 ha

94 beech forests in 18 countries

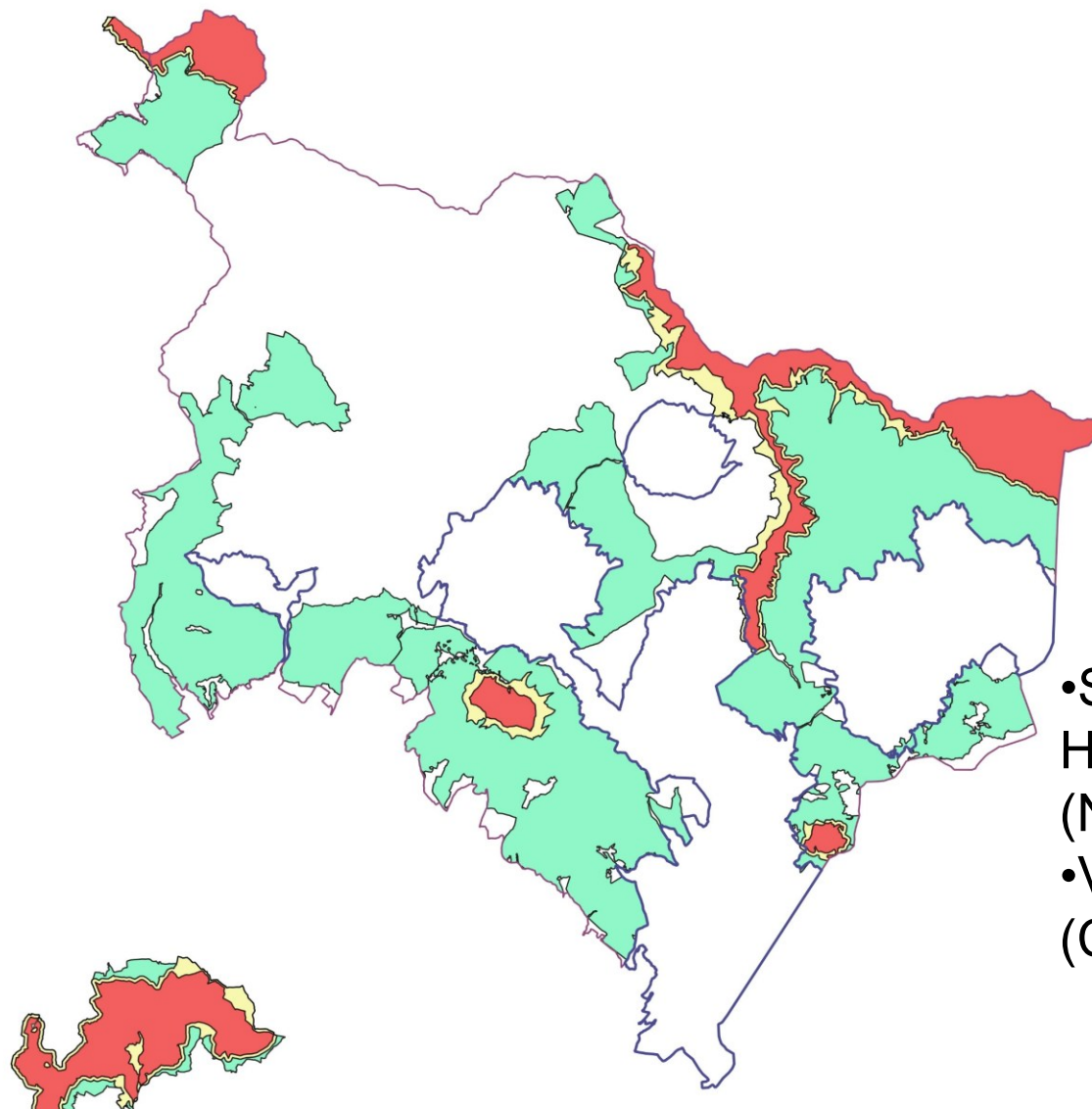
Zájem ďalších krajín, ktoré chcú chrániť zvyšky svojich posledných
vzácných jedinečných bukových lesov v Európe.

Who will join?

Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy -Zóny

LEGENDA

- Hranica NP Poloniny
- Hranica ochranného pásma NP Poloniny
- Zóna
- jadrová
- nárazníková B1
- nárazníková B2

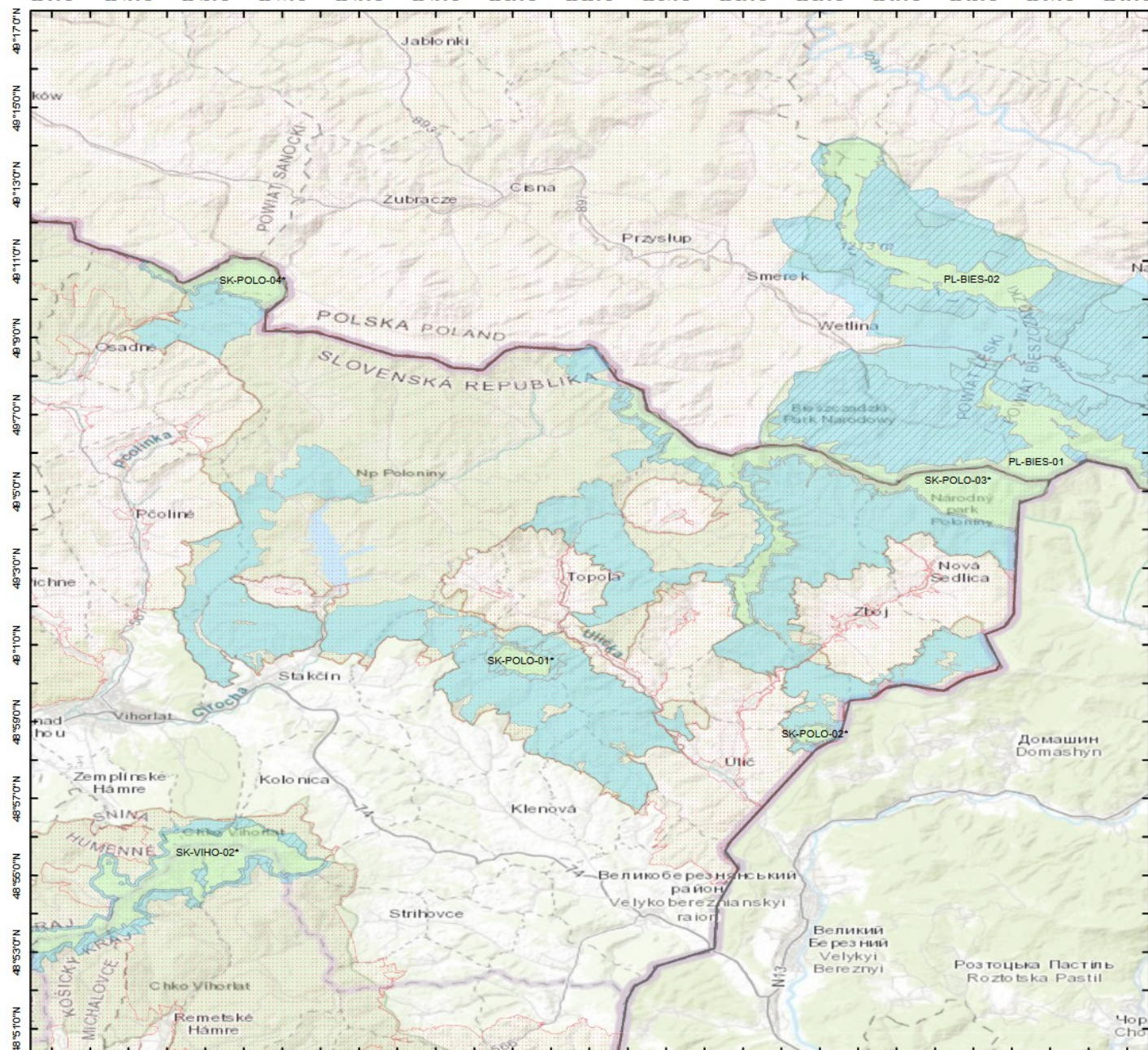
1:125 000

- Stužica, Rožok, Havešová, Udava (NP Poloniny)
- Vihorlatský prales (CHKO Vihorlat)

22°8'0"E 22°10'0"E 22°12'0"E 22°14'0"E 22°16'0"E 22°18'0"E 22°20'0"E 22°22'0"E 22°24'0"E 22°26'0"E 22°28'0"E 22°30'0"E 22°32'0"E 22°34'0"E 22°36'0"E

Annex 1.e. SK-POLO-01* - 04*

Topographic map of the nominated component part(s) Poloniny

Slovakia

Beech Forest
Region:

Carpathian

Component part
number(s):

SK-POLO-01* - 04*

Size of property in hectar: 2,440.5

Size of buffer zone in hectar: 14,123.3

- Property
- Buffer zone (protection)
- Buffer zone (landscape conservation)
- Natura 2000 site(s) with beeches
- State boundaries

Ancient and Primeval Beech Forests of the
Carpathians and Other Regions of Europe

Background: ESRI Topographic Baselayer
Projection: WGS 1984

0 4.75 9.5 Km

Scale: 1:180,000

Date: 17.01.2020

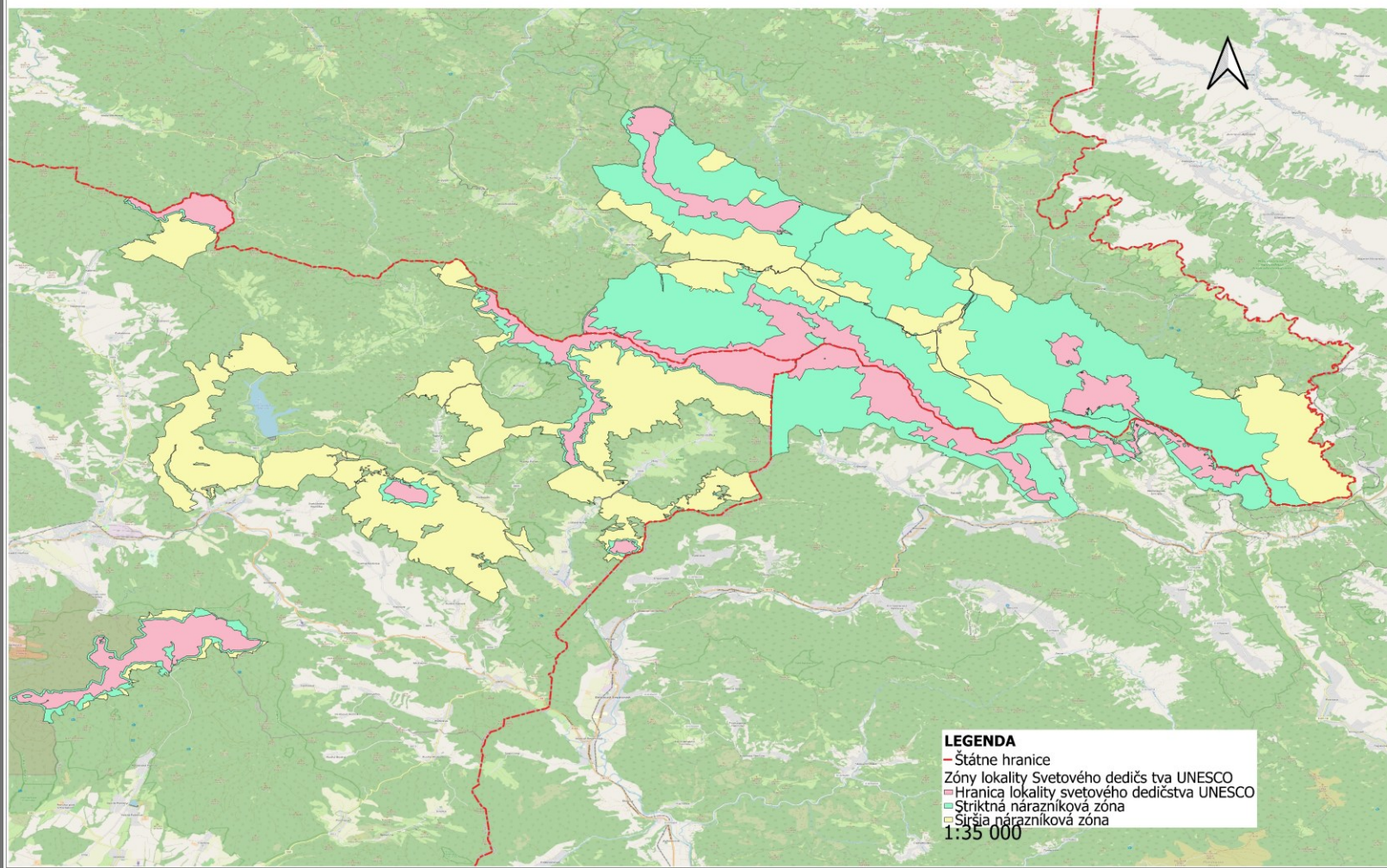

NPR Stužica a NPR Rožok ako súčasť lokality svetového prírodného dedičstva na hranici Slovenska, Poľska a Ukrajiny

Lokalita Svetového dedičstva UNESCO Staré bukové lesy a pralesy Karpát a iných regiónov Európy

Výnimočná univerzálna hodnota

- Lokalita bola zapísaná do Zoznamu UNESCO podľa **kritéria (ix)**, ktoré zahŕňa územia s výnimočnou univerzálnou hodnotou ako príkladov reprezentujúcich významné a stále prebiehajúce ekologické a biologické procesy a vývoja ekosystémov, ako aj neoceniteľný genetický rezervoár buka.
- Komponenty predstavujú vynikajúci príklad pôvodných bukových lesov mierneho pásma – s prirodzenou druhovou štruktúrou a minimálnym zásahom človeka. Umožňujú nerušené pôsobenie prírodných disturbancií a regenerácie buka lesného (*Fagus sylvatica*).
- Ide zároveň o geneticky mimoriadne hodnotné územia – buk prežil viaceré ľadové doby v klimatických útočiskách v južnej Európe, vrátane Karpát. Túto evolučnú kontinuitu potvrdzujú paleoekologické a genetické výskumy.

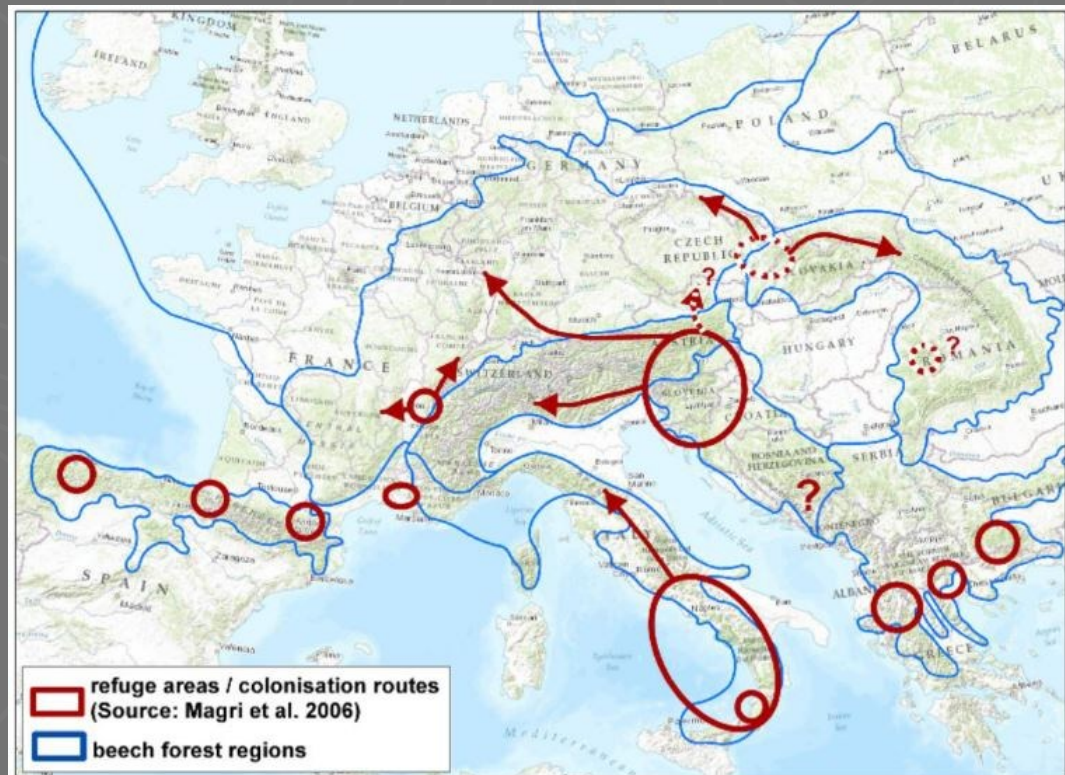

Figure 9: Refugia and colonisation pathways of the beech during and after the last glacial period (2,58 million years ago).

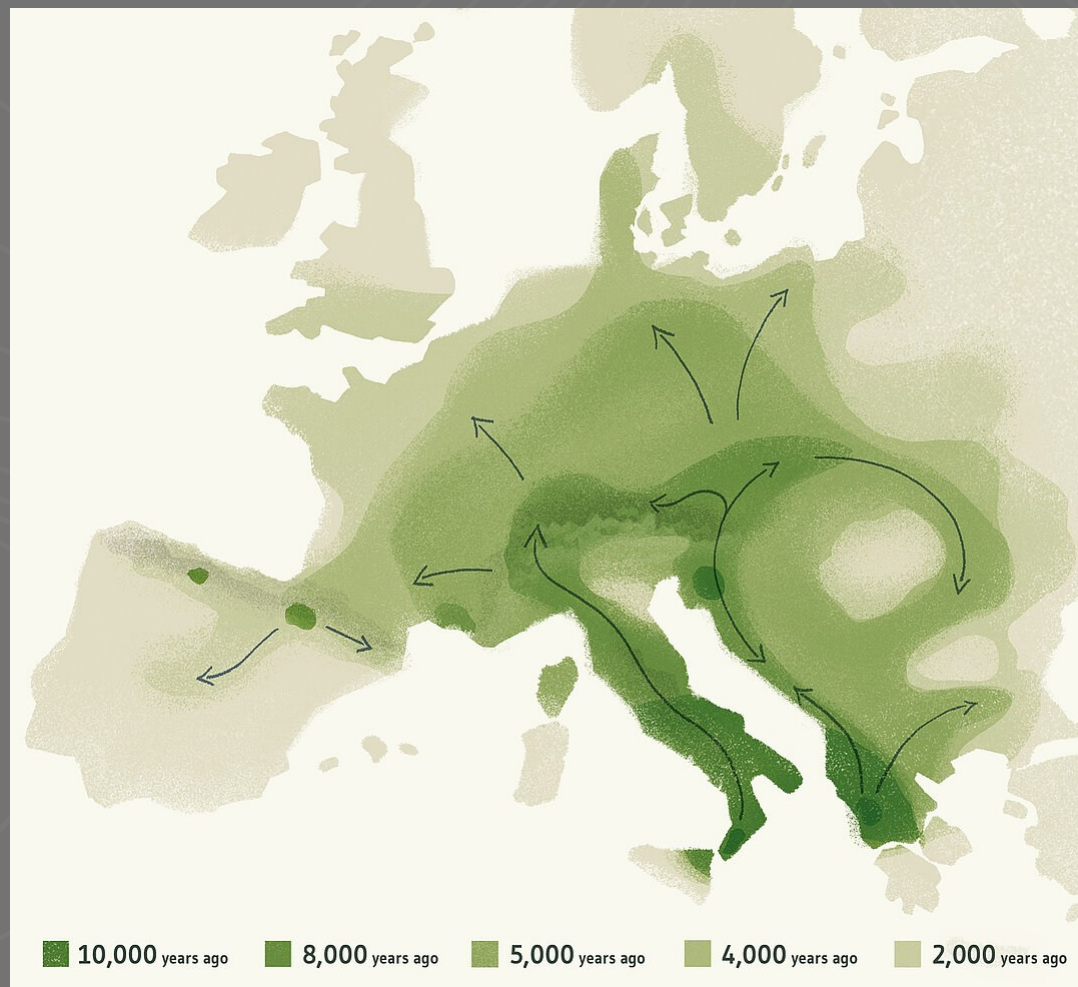

Buk - svedok ľadových dôb a architekt lesov

Buk lesný po poslednej dobe ľadovej (cca pred 11 000 rokmi) začal svoju expanziu z južných a juhovýchodných útočísk, z ktorých sa rýchlo rozšíril po celej Európe. V priebehu niekoľkých tisícročí osídlil rozličné prostredia a vytvoril rôznorodé rastlinné spoločenstvá.

Toto úspešné šírenie umožnila mimoriadna ekologická plasticita buka – jeho schopnosť prispôbiť sa rôznym klimatickým, pôdnym a geografickým podmienkam. Vzájomné pôsobenie rôznych genofondov a environmentálnych faktorov formovalo pestrú mozaiku bukových lesov, akú poznáme dnes.

Tieto lesy sú zároveň živou genetickou pamäťou Európy – uchovávajú staré populácie buka a mnohých sprievodných druhov viazaných na pralesné biotopy. Proces ekologickej diferenciácie stále pokračuje – aj dnes je buk dynamickým druhom, formujúcim lesné ekosystémy kontinentu.

V závislosti od klímy, pôdy a polohy predstavujú komponenty v rôznych krajinách úplne odlišné **lesné typy**. Spektrum sa mení pozdĺž areálu rozšírenia buka od juhu na sever a od východu na západ, od nížin po horské pásmo. Ďalej sa diferencujú podľa druhu pôdy, vlhkosti, polohy a klímy. V Európe sa rozlišuje **86 typov bukových lesov** v **36 geografických variantoch**.

Druhová rozmanitosť pralesov

Skupina	Stužica – počet druhov	Rožok – počet druhov
Amphibia	10	9
Reptilia	5	5
Aves	106	83
Mammalia	43	36
Lepidoptera	265	154
Coleoptera	308	193
Diptera	103	78
Orthoptera	15	13
Hymenoptera	35	27
Hemiptera	46	29
Gastropoda	53	41
Arachnida	77	65
Myriapoda	13	13
Opiliones	7	5
Chilopoda	5	4
Isopoda	2	2
Diplopoda	5	4
Pseudoscorpiones	2	1
Formicidae	12	10
Carabidae	49	36
Staphylinidae	25	19
Lucanidae	5	4
Curculionidae	14	10
SPOLU	1205	841

- Rožok a Stužica predstavujú „žijúce prírodovedné knižnice“, v ktorých sa zachovalo unikátne druhové bohatstvo. V porovnaní s bežnými lesmi ide o **2–3× vyšší počet druhov v mnohých skupinách**, vrátane takých, ktoré sú úplne viazané na pralesové prostredie.

Skupina	Stužica – počet druhov	Rožok – počet druhov
Cievnaté rastliny	529	419
Machy a pečeňovky	190	154
Lišajníky	312	241
Huby (makromycéty)	528	418
SPOLU	1559	1232

Čím viac druhov, tým vyššia šanca, že príroda zvládne aj krízy, ktoré prídu.

Druhová rozmanitosť je **poistkou, potravinovou a liečivou bankou, klimatickým stabilizátorom aj lekárňou budúcnosti**. Kto si ju chráni, ten prežije.

Prales a značka UNESCO sú pridaná hodnota – nie riešenie všetkého. Sama o sebe nič nezmení – vytvára rámec, nie výsledok. Je na nás – správe, obciach, ľuďoch, s podporou kompetentných, ako ju pretavíme do konkrétnych prínosov. Doteraz sme ju využili len minimálne. To sa dá zmeniť. Ale len ak chceme.

1. Finančné a projektové možnosti

- Zvýšená šanca získať financie z domácich aj medzinárodných zdrojov (LIFE, Interreg, Nórske fondy, POO)
- Preferencia v hodnotení projektov – lokalita UNESCO má vyššiu váhu pri bodovaní
- Vznik nových pracovných miest (monitoring, ochrana, údržba lúk, ekoturistika)

2. Vzdelávanie a výskum

- Zvýšený záujem univerzít a vedeckých inštitúcií o výskum v území
- Príležitosť zapojiť školy, deti, mládež do environmentálneho vzdelávania
- UNESCO značka zvyšuje kredibilitu výstupov aj pre odbornú obec

3. Podpora lokálnej identity a povedomia

- Pomáha budovať regionálnu hrdosť a značku územia
- Možnosť certifikácie regionálnych produktov pod značkou „UNESCO regionálne produkty“
- Príležitosti pre remeslá, kultúru, komunitné aktivity

4. Ochrana prírodného dedičstva

- Silnejšia legitimizácia ochrany bezzásahových území pred tlakom na ich využitie
- Medzinárodný záväzok, ktorý posilňuje argumenty pre ochranu aj vo vnútroštátnom procese

5. Reprezentácia a diplomacia

- Slovensko sa tým zviditeľňuje na mape krajín s výnimočným prírodným dedičstvom
- Možnosť medzinárodnej spolupráce, výmeny skúseností, zapojenie do UNESCO platforiem

Program
ŠVAJČIARSKO – SLOVENSKEJ
spolupráce

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

MINISTERSTVO
INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA
A INFORMATIZÁCIE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ĎAKUJEM ZA POZORNOSŤ

Mgr. Zuzana Bartušová
16.10.2025, Nová Sedlica

Zuzana.bartusova@nppoloniny.sk

+421 911 011 427

Autor: Piroš

